

ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΜΕΘΟΔΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

τῆς

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

καὶ τῶν

ΑΡΜΟΔΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΤΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ.

Τοῦ

Α. Χ. τοῦ Γασπάρεως.

Διερμηνευθὲν ἐκ τῆς Γερμανικῆς
εἰς τὴν

νῦν Ἑλληνικὴν διάλεκτον

ὑπὸ τοῦ

Κ. Καπετανάκη.

Ἐν Βιέννῃ, 1808.

Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Λεοπόλδου Γρούνδ.

Π Ρ Ο Ο Ι Μ Ι Ο Ν .

Ἐπειδὴ πρό τινῶν χρόνων ἐζήτησα νὰ μοι δοθῇ παρὰ τοῦ ἐν τῇ Χαμβούργῃ Ἰωαννείου *) τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Σουπρέκτορος (ὑποσχολάρχου), τὸ δὲ Ἰωαννεῖον μοι ἐπρόδαλε νὰ συγγράψω ἕνα τι πρὸς δοκιμασίαν, ἐδιάλεξα ὕλην τῆς συγγραφῆς μου τὴν ἐνταῦθα περιεχομένην πραγματείαν. Τὰς ιδέας ταύτας ἐζήντησα διὰ τῆς πολυετοῦς πείρας μου, καὶ τὰς ἐνόμισα, ὅτι εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἀποδείξωσι τὴν ὄσπην μελετην ἕκαμα εἰς ταύτην τὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν τὸ ζητηθὲν ὑπὲρ ἐμοῦ

*) Καγγελαριά, ἡ ψηφίζουσα τοὺς Σουπρέκτορας.

ἐπάγγελμα χρεωστεῖ· νὰ διδάσκη εἰς τὰς
 οὐα πρώτας κλάσεις. Τότε τὸ συγγραμμά-
 τιον τοῦτο ἐξεδόθη μὲν χειρόγραφον, χω-
 ρὶς νὰ κοινοθῇ εἰς τοὺς βιβλιοπόλους,
 πλὴν ἐμνημονεύθη μὲ φήμην εἰς τὰς
 καλλίστας φιλολογικὰς ἐφημερίδας. Αἱ τό-
 τε περιστάσεις δὲν μοὶ ἐσυγχώρουν νὰ συν-
 τάξω ἐμπράκτως ἓνα σύγγραμμα κατὰ τὸ
 ἕκτεθὲν ὑπ' ἐμοῦ σχέδιον· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς
 τὴν παρούσαν πόλιν ἐπέτυχον ἀνελπιδίως
 περιστάσιν ἀρμοδίαν, καὶ διερεθιστικὰς αἰ-
 τίας, διὰ τοῦτο κατεχείρισα ἀμέσως τοῦτο
 τὸ ἐπίπονον ἔργον, ἔχων προθυμίαν ἀνά-
 λογον μὲ τὰς ἐντεῦθεν χρηστὰς ἐλπίδας
 τῆς εὐτυχοῦς αὐτοῦ ἐκβάσεως. Βέβαια τολ-
 μῶ ἀνυποστόλως νὰ ἐκφωνήσω, ὅτι εἰς ὀ-
 λίγους τινὰς τόπους εὐρίσκονται ἐνωμένα,
 καθὼς ἐδῶ, ὅλα, ὅσα βεβαιώνουσι τὴν ἐλ-
 πίδα τῆς καλῆς ἐκβάσεως ἐνὸς τοιούτου
 ἐπιχειρήματος. Ταῦτα δὲ εἶναι ὁ πλοῦτος
 τῶν καλλίστων πηγῶν, ἡ αἴσθησις τοῦ ὡ-
 ραίου, ἡ πρὸς τὰ τοιαῦτα ἔργα ἐπιτηδειό-
 της καὶ ἐντέλεια τῶν τεχνιτῶν, τὸ ὀλιγοέ-
 ζοδον τῶν ὑλῶν καὶ τῆς ἐργασίας, καὶ ἡ
 ἀντάξιος πίστις τοῦ κοινοῦ, τὴν ὁποίαν

ἀπέκτησεν ἡ ἑνταῦθα ἑταιρία τῶν βιβλιο-
 ρεκδοτῶν δι' ἄλλων ἐπιχειρημάτων. Ἐν
 συντόμῳ ἐγὼ χρεωστῶ μόνος νὰ μεταχει-
 ρισθῶ πρεπόντως ὅλας αὐτὰς τὰς εὐκαιρί-
 ας, διὰ νὰ μὴ ἀπατηθῶ εἰς τὰς ἐλπίδας
 μου. Ὅτι δὲ θέλει καταβάλω ὅλας μου
 τὰς δυνάμεις, καὶ νὰ ἐξοδεύσω τὸ κάλλι-
 στον μέρος τοῦ καιροῦ μου, δὲν εἶναι
 χρεία τῆς διὰ λόγων βεβαιώσεως, ἐν ᾧ τὸ
 χρέος καὶ ἡ τιμὴ μὲ προσκαλοῦσιν εἰς
 τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ ἔχω πλησίον μου ἕνα
 τοιοῦτον εἰδῆμόνεστατον, καὶ εἰς τὰ τοι-
 αῦτα ἱκανῶς ἐξησκημένον συμβουθόν, τὸν
 ῥήτορα τοῦ ταμείου κύριον Γκισεφέλδην,
 καὶ τὴν συμβουλήν καὶ συναντίληψιν πολ-
 λῶν ἐπιστημόνων καὶ ἐμπείρων ἀνδρῶν,
 δύναμαι βέβαια νὰ διαβῶ ἀσφαλέστερον
 τοῦτον τὸν πολυκίνδυνον ὁρόμον, καὶ νὰ
 ἐλπίσω ἐξοδὸν σωτήριον.

Θέλων λοιπὸν νὰ δημοσιεύσω εἰς τὸ
 κοινὸν τὴν ποιότητα τούτου τοῦ ἐπιχειρή-
 ματος, καὶ τὸ ἐξακολουθησόμενον αὐτοῦ
 σχέδιον, ἔκρινα εὐλογον νὰ διασαφήσω
 ἤδη διεξοδικώτερον τὴν γνώμην μου περὶ
 τοῦ, πῶς πρέπει νὰ διδάσκηται εἰς τοὺς

νέους ἢ Γεωγραφία, καὶ ποῖα εἶναι πρὸς
 τοῦτο τὰ προσφυέστερα βοηθητικὰ μέσα·
 διὰ νὰ δυνήθῃ τὸ κοινὸν νὰ ἐκνοήσῃ καὶ
 νὰ κρίνῃ ὀρθῶς τὰς βασίμους πρὸς τοῦτο
 ιδέας μου. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐξετέθη προ-
 ηγουμένως αὕτη ἡ πραγματεία, τὴν ὁποί-
 αν ἐπιέξῃσα, προσθέσας καὶ ἄλλα τινὰ
 ὀλίγα μεταξύ τῶν ἀξιωμάτων τῆς πρώτης
 χειρογράφου ἐκδόσεως, τὰ ὁποῖα ἀκόμη
 δὲν εὗρηκα αἰτίαν νὰ ἀποβάλω, ἂν καὶ
 θέλει δεχθῶ μετὰ χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύ-
 σης πᾶσαν κρίσιν τῶν πεπαιδευμένων, ἧ-
 τις ἀποτείνεται πρὸς τὴν ἐντέλειαν τούτου
 τοῦ πονήματος.

Ἐν τῇ Βαϊμάρῃ, τῇ 29 Σεπτεβρίου,
 τῷ 1791.

Οτι ἡ Παράδοσις πάσης ἐπιστήμης πρέπει νὰ γίνεται ἀναλόγως μὲ τὴν ἡλικίαν, τὴν ἰκανότητα καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ μαθητοῦ, καὶ ὅτι ἀλλέως πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὰ πανδιδακτήρια, ἀλλέως εἰς τὰ γυμνάσια, διαφόρως πρὸς τοὺς φιλοσοφῶντας, καὶ διαφόρως πρὸς τοὺς γενησομένους πραγματευτὰς, καὶ ἑτεροτρόπως πρὸς τοὺς γενησομένους τεχνίτας, ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται· ἀλλὰ καὶ οὕτω πολλάκις ἀμαρτάνουσιν εἰς ταύτην τὴν ἀναντίρρητον ἀλήθειαν· πολλάκις φέρεται λόγος, ὅτι οἱ διδάσκαλοι μεγάλων καὶ μικρῶν σχολείων δὲν ἐνεργοῦσιν ὀρθῶς τὴν παράδοσιν! πόθεν ταῦτα τὰ παράπονα!

Ἡ διημαρτημένη Παράδοσις προξενεῖται ἢ ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς διδασκομένης μαθήσεως, ἢ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ὀρθῶν καὶ σαφῶν ἐννοιῶν, ἢ τις κατασυγχίζει καὶ ἐπισκοτίζει τὰ νοήματα, ἢ τελευταῖον διὰ τὴν σέρησιν τοῦ προτερήματος τῆς διακρίσεως, ἢ τις ὀδηγεῖ τὸν διδάσκαλον, τί, καὶ πόσον ἀπὸ τῆς ὀλιχότητος τῶν γνώσεώντου πρέπει νὰ μεταδώσῃ πρὸς τοὺς μαθητὰς κατὰ τὰς τυχούσας περιστάσεις, καὶ ἔτι πῶς νὰ τὰς

συγκοινωνήση πρὸς αὐτοὺς, ὥστε νὰ ᾔηται εὐληπτος, νὰ τοῦ ἀκούωσι προθύμως, καὶ οὕτω νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑφέλειαν, πρὸς τὴν ἑποῖαν ἀποβλέπει ὅλη ἡ διδασκαλία του, τὸ ἑποῖον ὀνομάζεται **Μέθοδος**.

Περὶ τῆς μεθόδου εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορισθῶσι γενικοὶ τινὲς κανόνες, χρήσιμοι εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην, πλὴν δὲν εἶναι πλήρεις. Ὁ Προσεχτικός διδάσκαλος, ὅταν σκεφθῇ ἕκαστον μέρος τῆς διδασκαλίας του, καὶ τὴν συνέχειαν τοῦ ὅλου, καὶ παραβάλλῃ τὴν κλίσιν τοῦ μαθητοῦ μὲ τὸ προορισθὲν αὐτῷ ἐπάγγελμα, καὶ κατὰ τοῦτο ἐκθέσῃ ἕνα σχέδιον, τότε γίνεται ἱκανὸς νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ γρῆος, ὅ,που ἐδέχθη.

Τὸ τοιοῦτον σχέδιον ὅμως δὲν δύναται ποτὲ νὰ λάβῃ τὴν ἐνδεχομένην καὶ ἀναγκαίαν τελειότητα, εἰάν δὲν περιέχῃ ὅλην τὴν σειράν ἐκείνων τῶν ιδεῶν τῆς προκειμένης ἐπιστήμης, τὰς ὁποίας πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ διδάξῃ εἰς τὸν μαθητήν· εἰδὲ μὴ, τότε ὁ διδάσκαλος ἢ θέλει προβάλλει εἰς τὸν μαθητήν του ιδέας, τὰς ὁποίας καὶ ὁ ἴδιος σερεῖται, ἢ θέλει ἐπαναλαμβάνει τὰ πρὸ πολλοῦ γνωσὰ εἰς τὸν μαθητήν· καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον θέλει γίνῃ ἡ διδασκαλία διακεκομμένη, καὶ ὡς ἐλλειπῶς οἰκοδομουμένη, ἀκατάληπτος· κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἀηδής· καὶ οὕτω φθείρεται ἡ προσοχὴ τοῦ μαθητοῦ.

Ἐς πολλοὺς τόπους ἀπέδειξαν, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον ἓνα σχέδιον διὰ τὴν παράδοσιν τῶν σχολείων, σύμφωνον καθ' ὅλας τὰς κλάσεις, καὶ ἐθέσπισαν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα μίαν ὠρισμένην διδακτικὴν μέθοδον (*). Ἐὰν ἓνα τοιοῦτον σχέδιον περιέχῃ καθ' ὅλα μόνον μίαν γενικὴν διαταγὴν, εἶναι ὠφέλιμον. Εἰ δὲ προσδιορίζει ὅλα λεπτομερῶς, καὶ ὁδηγεῖ τὴν γλώσσαν καὶ τὰς χεῖρας τοῦ διδασκάλου ὡς σιδηροδεσμίους, τότε ἀποκαθιστᾷ αὐτὸν καὶ τοὺς μαθητὰς ὡς μηχανικὰς κούκλας, καὶ γίνεται καὶ εἰς τοὺς δύο θανάσιμος ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἡδονῆς τοῦ πνεύματος.

Κάλλιον φαίνεται ὅτι ἐπιτυχαίνουσιν, ὅσοι διδάσκονται παρὰ τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου τὰς πλησιέστατα συγγενευούσας ἐπιστήμας, ἢ καὶ ἐμπιστεύονται εἰς αὐτὸν τὴν παράδοσιν μιᾶς μόνης ἐπιστήμης τῶν ὑψηλῶν κλάσεων, καὶ τὸν ἀφίνουσιν ἀκλέξῃ τὴν μέθοδον κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του. Ὁ τοιοῦτος διδάσκαλος ἐξομοιοῦται μὲ ἓνα ἀρχιτέκτονα, ὅς τις θεμελιώνει μίαν οἰκοδομὴν, ἔπειτα κατ' ἀναλογίαν τοῦ προορισθέντος αὐτῷ σχήματος καὶ μεγέθους, παριστάνει εἰς ὅλα τῆς τὰ

(*) Ἐδὼ ἐννοεῖται ἡ τῶν ἐπιστημῶν μέθοδος, ἣτις ἐφευρεθεῖσα ἐν πρώτοις ἐν τῇ Περλίῳ, εἰσῆχθη εἰς τὰ βασιλικά σχολεῖα· ἐκεῖθεν δὲ μετηνέχθη εἰς τὴν Ἄουστρίαν, τὴν Ῥωσσίαν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἰταλίαν.

μέρη τὴν συμμετρίαν καὶ τὴν ὠραιότητα· ὁδὲ διδάσκαλος, ὅς τις δὲν ἐξεύρει τὰς προαποκτηθείσας γνώσεις τοῦ μαθητοῦ, ἐποικοδομεῖ εἰς μίαν ἄγνωστον βάσιν, καὶ ἐπομένως εἶναι τυχερὸν, εἰ ἢ οἰκοδομὴ ἐπιτύχη.

Ὅλα, ὅσα μέχρι τοῦδε εἶπομεν, ἐννοοῦνται μάλιστα διὰ τῆς παραδόσιν τῆς Γεωγραφίας, τὴν γινόμενὴν εἴτε κατὰ μέρος, εἴτε δημοσίως· ἐπειδὴ καὶ αὕτη, ἣτις εἶναι μία ἀφευκτος ἐπιστήμη εἰς πάντα ἄνθρωπον ὀρθῶς ἀνατρεφόμενον, ὑπόκειται μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐπιστημῶν εἰς τὴν ἰδίαν πραγματείαν, καὶ πρέπει ὁμοίως νὰ διδάσκηται, καὶ νὰ μαθηθῆται μεθοδικῶς· ὁ δὲ πρῶτος κανὼν τῆς μεθόδου αὐτῆς εἶναι, τὸ νὰ ἀποβλέπη ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν ἰκανότητά καὶ τὴν χρείαν τοῦ πρωτοπέριου.

Ἀφ' οὗ ἤρχησαν νὰ περιορίσωσι τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων μὲ γενικοὺς κανόνας, ἔσρεψαν τὸ ὄμμα καὶ εἰς τὴν Γεωγραφίαν, καὶ μεταξὺ δέκα χρόνων ἐφάνησαν πολλὰ συγγράμματα, καταγινομένα εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς μεθόδου τῆς Γεωγραφικῆς διδασκαλίας (*). Πλὴν ὅλοι ὁμοῦ οἱ συγγρα-

(*) Αἱ πλέον ἀξιανάγνωστοι πραγματεῖαι εἶναι αἱ τοῦ κυρίου Γεδίκου, μεγάλου συμβούλου τῆς συνόδου, τοῦ κυρίου Ανδρέου, τοῦ Κυρίου Δασσέλου καὶ τοῦ κυρίου Ζεσχάκου, καὶ τὰ κατὰ τὸ 1795, φανέντα προβλημά-

φείσ αὐτῶν φαίνεται, ὅτι ἀκόμη δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐξαντλήσωσιν ὅλην ταύτην τὴν ὕλην· σχεδὸν ὅλοι οἱ διορθωταὶ ἐκοπίασαν περισσότερο διὰ τὸν διδάσκαλον, παρὰ διὰ τὰ βοηθητικὰ μέσα· σχεδὸν ὅλοι ἀπέβλεψαν μόνον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς διδασκαλίας, καὶ πάνυ ὀλίγοι ὠμίλησαν περὶ τοῦ ὅλου, καὶ κανεὶς σχεδὸν δὲν ἔφερε τὸ ὅλον εἰς ἓνα πλήρες καὶ συνεχές σχέδιον. Ἄν καὶ περιέχωσι τὰ ρηθέντα συγγράμματα πολλὰ ὠφέλιμα, καὶ πολλοὶ ἄνδρες, καὶ μάλιστα τινὲς περίφημοι παιδαγωγοί, κατέβαλον κόπους πολυτίμους καὶ ἀξίους εὐγνωμοσύνης εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς Γεωγραφικῆς μεθόδου, πλην αὐτὴ δὲν ἔφθασεν ἀκόμη εἰς τὴν ἐνδεχομένην τελειότητα· ἀλλ' ἔτι μένει τὸ ἀξιολογώτερον μέρος αὐτῆς ἀτελές· ὅ,που εἶναι νὰ συναχθῆ γενικῶς ὅλη ἡ πρὸς τοὺς νέους διδασκαλία αὐτῆς εἰς μίαν συνέχειαν, νὰ διαιρεθῆ ἀναλόγως κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ ἰκανότητα τῶν μαθητῶν, καὶ νὰ δοθῆ μία ὀρθὴ συγκοινωνία εἰς τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη, καὶ οὕτω νὰ ἐπιστηριχθῆ ἓνα ἐνχρμόνιον καὶ σύμφωνον σύστημα ὅλης τῆς πρὸς τοὺς νέους Γεωγραφικῆς παραδόσεως.

τα τοῦ κυρίου Κ. Β. Σμηίδου περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ ἐκτίθεται ἡ διὰ τοὺς πρωτοπείρους, καὶ τοὺς ἐμπείρους Γεωγραφία· Ἐγὼ δὲν κάμνω καμμίαν κρίσιν περὶ αὐτῶν· ἐπειδὴ ἐδῶ καθεὶς πρέπει νὰ ὑπολάβῃ ἔτι ὀμιλῶ μὲ πάθος.